

ارتقا

دبیات ، فنون عسکریه و بحریه ،
اوتاریخ و تجارت و زراعت و صنایع
و معارف و امور نافعه و اکاکیجه لی فقراتدن
باحث مصور جریده در . هر نوع خصوصیات
ایچون غزقه تک مدیری طاهر بکه مراجعت اولنور

(ارتقا) تک استانبول و طشره
ایچون بر سنه لک آبوله سی ۳۲
غروشدرد . پوسته پولی مقبولدر .
مصائفی بالجله ارباب قلمه آچیقدر . هر الی قلم
طونان یازده بیلیر . مرکزی باب عالی
چاده سندده « معلومات » اداره خانه سیدر .

نسخه سی : ۲۰ پاره یه در

شم دیک جمعه کونلری نشر اولنور

نسخه سی : ۲۰ پاره یه در

نەدرەجىب ؟ هوا مەقمۇم و پر كەرىيان
بو خالده سانىم ھې بوق ائىساق درون
دېور براز بولور تسليت ... فقط الآن
زواليجق محزون !

§

كوردورده بولە برطفل شمش افكارى !
كولومسە يوب ... كويا
بتون اعظم غرىك اونايت انظارى !
شوحال عجزىنە قارشى ايدىرلاستىز !!!
تەدلى زاده :

كامل

بر رسم آرقەسنە

تحوالاتى حياىك بودار هستيده
ھزار صورته قويقده شكل انساني
تخطل ايله بورسم حزىن كوردىكە
سنگ غمكه يانان روح زار كرىيان .

§

بىلىم ايدىرى بر نظر رحك انعطاف
تقديم ايندىك شوخزين شكل وصورة
عشقكە محرق او قدر قلب و روح كيم
يوق طاقى جواد غرىبك حكايته .

يوسف جواد

آرئىشور

تدقيقات ادبيه

۱۲

اولجە يازيلان مقاله دندنە اكلاشيلير:
محمد رۇف بك مەتىدار اولدۇقندە كىندىك
دە شېھىسى اولان اونىف افادەلرلە توفيق
فكرت بىكى نە كىندىسى اكلامش ، نەدە
قارئىلە اكلانە بىلىمىشدر . ھلە شەرىخىتەدە
بىرك كە بىلە يازمە صلاحىتى اولمايان
حسین جاهد بك ايسە « رباب شكستە »
حقندە بيان مطالعه ايدىم دىركن مەھود
ماوى خويالارە . بيشل رۇيالارە غرىب ،
كولنج ، مناسبسىز تاويللارە - بىلىم
قاجىچى دفعە - جواز وىرمىشدر .

محمد رۇف بك ، بعضاً رفت خيالى
تسليم ايشىدىكىز توفيق فكرت بكك
غرىب برقىصەسى بزه اخطار ايتىكلە
بوشاعرە قارشى كوستىمك ايسىدىكى
صمىيىتى اخلاص ايتىش اوليور . فكرت
بك ايچون :

« يازدىنى شىلرى وقت بولوب ناز ايله
يازمەدىنىش ، منظومەلرى يازەجى برشى

بولەدن بوھتە غزەدە برشى بولونسون دىيە
صوك دىقىقەدە ، اوقوسزلىق ، تلاش ، باش
آغرىسى ايچىندە قارالايور دىكىندە داغما
مىشكىدەر . »

دييور ! زواللى رۇف بك دالغىن !..

بوكلەلرى عادتا آغزىندن قاجىر بولور
شاعرك سىرى افشا ايدىيور ... شعر دائما
برائىساق درون ايله يازمالايدىر . فكرت
بكى اجبار ايدىن كيم ؟ رۇف بكك يازد -
قلىرى اوقويان برمدقق « دىمك رباب
شكستە بولە قارالامە نوغىدن اولان آثارە
جلومكە اولمش !.. دىك ، بونلر ھې
باش آغرىسىلە ، اوقوسزلقە ، تلاش ايله
صوك دىقىقەدە يازىلمش !.. » سؤالى
ايراد ايدىرسە عىجا نە جواب وىرلىر ؟
« رباب شكستە » دە برقىم كوزل شەرلەدە
تصادف ايدىيور ؟ ظن انجە بركە بونلرە
اوبلە اوقوسزلقە صايقلامە نوغىدن
اولسون !.. ھم ھرقەتە غزەدە مطلق
برشەر بولوندىرمق برھوس طفلا نەمى ،
يوقسە صاحب امتيازك آرزوسىنىمى
خىمدىر ؟

تخف !.. محمد رۇف بك بومقالەنك
برندە ، كەللى ، وزلىرى ، آھنكلىرى حس
وتقدىر ايندىرەك شەرلرى خفتە تلىقيدىن
قوردارمق ايچون فكرت بكك بونلرى
كىندى اوقومەسى ايچاب ايدەكجى حقى
شەرلرىنك انتشارى بىچى اولوركن
مىرموى ايلەك « آھ بن اوقوسەم رۇف ،
بن اوقوسەم ! » دىدىكى دە اعتراف
ايدىيور !..

نە دىمك ؟ فكرت بك شەرلرى عالە
اوقوبەجى اولدۇقندە صكرە « رباب شكستە »
نك شىرىنە نە لزوم واردى ؟ البتە
ھر شاعرك شەر اوقوركن برطوراداسى
واردى ، بوئىدە ھركسك كورمەسى ،
ھركسك ايشىتمەسى لازم دىكدر . شعر
خواص ايچون ايسە ، فكرت بكك شەرى
اوقونوركن ، اوشەرك كوزل اولوب
اولمادىنى درحال اكلاشيلير ، شەرى
عوامەدە تعمىم ايتىك جائز ايسە ، عربى ،
فارسى قالدېرلىر . شەرك تراھتى يايلا
ايدىلير ، عاشق غرىب قوشەملرى ، عاشق
كرم داستانلىرى ميدان آلىر .

قبرى نور اولسون ، كاظم پاشا
مرحومك ھان راست كلدېكىنە نقل
ايشىدىكى برقرەسى واردى ، مشهوردىر :
مرحوم بىكى شەرى سويلەمكە باشلادىنى
زمان ، يازدقلىرى راست كلنە اوقورمش ،
كىمەسىنى بولامانجە اودەكى آيواى
چاغىر برمش ، غزىللىرى او كادىكلە تىرمش .

زواللى اواز مدت عمرندە ايشىتمەدىكى
كەللى دىكلە دىكلە ھورم ، كاظم پاشادە
شاعر اولمش . سىنى مرحوم « شاعر
اولتجە بقدر بر آيواى ورم ايتىم !.. »
دىر ايتىش !..

رۇف بكك مقصدى بوقدرە تلمىج
ايسە صوك عصرىك بىشيدىرىكى مقتدر
بر دوستلە استىزا ايدىيور صانير !
يوقسە فكرت بك كوزل شەر اوقودىغى
طلە افهام ايچون ھركوردىكە « طور !
شەر اوقوبەجىم !.. » دىيە صونەخوان (!)
اقتخار اولاماز ، اونك شەرلرى يالكر
رباب شكستە اوقور ، ھر شاعردە
بونلرى كىندى ذوق سليمە كورە تلىق
ايدىر .

تخفلىقى آراسىكر ؟ محمد رۇف بك
يىنە بومقالەسنگ برىندە شوحكىم قلىنى
وىرلىور :

« شاعرك ھركسە آچوق واردى ، »
خطا ايتىدك . بو حكىم دىكدر ، بو ظندىر ،
بلەك ھمدىر . اول بىليريا : رۇف بك
كىندەدە بر حىس علوى شاعرىت ظن
وتوم ايدرك « شاعرك ھركسەدە آز
چوق واردى ، » خيال خانە قايلىمىشدر !..
ياكلش ياوروم . ياكلش !.. معنای بلند
شاعرىت وبومعنايك احاطە ايدەكجى
علويت ھركسك ، خصوصيلە سىك اكل -
يەجىك برمزىت اولادى بوتون كائىنات
شەر ، بوتون خلق شاعر اولوردى !..
بكا اعتاد ايتىز ايسەك فكرت بكك صور !..
حقى جاهد بكك شاعر اولق ھوسيلە
فكرت بكك اتجا ايتىدىكى ، ايكى سەندە
اك كوچوك بروزى بىلە اوكرەنەمدىكى
مشهوردىر !

ظنكەدە خطابه مى ايشاندك ؟

شاعركلى قولايى صانك ؟

رۇف بك ، ادبيات جىددەنك مەھىج ،
علوى اثرلرى فكرت بك قدر موفق
اولارق اوقويان اولمادىغى ظن ايدەك ،
فكرت بكك طورلرى ، ناصىبەسى
وجود مەيكلى بو آنارى اوقومق ايچون
مەتور وطنان بر سسلە برلشدىكى
نقل ايدىر ، صوركە فكرت بكك ، بوتونك
وجودىلە بلند ومدھوش طورەرق ،
قوللرى صاللا برىق ، برىشان بىيقلر ،
داغىنق صاچلر كولەكى نظرلە فكرت بكك
تقدىر اطوار اوواضائە چالشيىر ، رۇف
بكك قولتجە ، انسان اوزمان ادبيات
جىددەنك روحنى كورىيورم ، اونى حس
ايدىيورم ظن ايدىر ايتىش !..

رۇف بك مقاله سەنە شو سوزلرلە
نهایت وىرلىور :

« اوت ، آھ سىن اوقوسكە ، اى ممىز
شاعر ، اى ممىز قازدىش !.. نەدە - قامارمەدە
بوياغمىسولدى ، روزكارلى كانون تانى كىچە سىك
بوياغىلەمش ساعتەدە ، يالكر ، دالغىن بوتون
صمىيىت روحلە سى كوزومك اوكتەدە تجسىم
ايتىكە چالشيىركن ، سىن اثر الكەدە ، روحك
دودا قىلركەدە ، كوزلك بلوطلو ، اوقوركن
كورىيورم ، ايشىدىيورم دە - نەدە : « آھ
سىن اوقوسك !.. » دىيورم . »

زواللى ادبيات جىددە !.. سىك
صحائف لطفكەدە بولە صايقلاملر ، بولە
صاحفەلرە كورولەكجىمىدى ؟

اعتقاد ايدىكر بكا ، اولكى مقاله مەدە
اولدىنى كىي تكرار ايدىم : اعتداد دملە
سويليورم ، مقصدىم تخفىر دىكدر ،
بوچولوق چوقوق مسخرە قلىرى تاريخ
ادبيات غنائىە دھا بوكوندىن اونوتىشدر ،
بوتارىخك پاك وتزىە صحائفندە بوئى معنا
كەلر بر طوطىمە جقدىر !..

§

فكرت بك ائندى برادرىمك « رباب
شكستەسى نەحسین جاهد » نە رۇف بك
طرفندن اكلاشيلش ، ياخود اكلانيلش
اولدى . بونلرك يازدقلىرى ، فكرت بكك
شاعرلىكى برظلام مەھىتە برافقندن عبارت
قالدى . مساعده بىور كىردە بو حىفەلرە
رباب شكستەنى كال دقتلە اوقوبەم ، اثر
ايله مؤثرى كىندىم اكلامسە ، كىندىم
اكلاتمە چالشمە .

محمد جلال

زواللى نژاد !

درسدن ھوز جىقمىشدم ؛ مكىتبك
بوپوك حولىسندە اوكون بكا كەسى ھىج
مأمول اولمايان برشى اوزاقدىن كوروب
طانىدىم . اودە بى كورونجە بولوندىغىم
طرفە طوغرو يورومكە باشلادى . بردن
ايچمدە سياه برعقدە سؤلك بو كولدېكىنى
حس ايتىم : نە اوالە بىلدىرى ؟ يارىم ساعت
صوركە كىدەكجىم بردن بو ذاك بى
آرامق ايچون تابك اوغلنە قدر كەلسەندە
مطلقا اهمىتى برىب واردى ؛ بوسبب
نە ايدى ؟.. اوكرىتكەدە تاخر ايتىم ؛
مدھش خبر : نژاد وفات ايتىش ...
جنازە اوكلەدن اول قالقەجىش ... اكر
كىتمك ايسىترسەم

آرتق ايشىتمىيورم ؛ قولاقلىر مەدە

بر او غولتی، کوزلر مده بر بولاققله سرم
سرم قانی به طوغور و یورومکه باشلام. اوکه
چقان هر ییلدک چهره به بوزهری فیلا -
تیوردم:

— نژاد اولمش!

و اوردده کیتدی کمز مدنج به باشمک
ایچنده دومانلی برکیجه طور غولتی دوام
ابتدی. آرده بر شمشک! چاقیور،
بر بولوط یرتیلور؛ بر کوچوک خاطره
یتمک اورطه سنده، ایشته شوراده،
سوکلی بر سالی نیغفک نازک خطوطی
اوزرنده پارلا یوب سونه رک کیری بکرمه
صیجاق یاشلر ایندی ریوردی. بویاشلر
کوزمده قنبدلی به چیقم؛ کوچوک
صویه، اوسپاه سرورک لر زشار کوه -
لکسی، ایچنده وحشی بر طراوت ربیع
ایله کولومسین کوچوک مقبره به قدر
بویاشلی کوزلره کیتدم؛ اوتابوی بویاشلره
تعقیب، اوطورانی بویاشلره ترطب
ایتم، اویاشلر کوزمده ایشته شوسطرلری
یازیورم ..

دقیقه کچمورکه سنده اویاشلرک
تقطر نا کهایسی تیره رک:

— نژاد، زوالی نژاد!

کله لری بر نوحه ماتم شکنده دودا -
قلمدن دو کولم سین.

§

نژاد ادبیات زده لایموت برسیادر.
کتب ادبیه مزی قاریشدران نظرلر
مطلقا بوسای تفکر اوزرنده توقفایده.
چک، اونک ناهنکام افول ابدیسنه
آغایله جقدر.

اوت، بوقدر چوجوق، بوقدر کنج
اولیور؛ بوقدر سوکی وجودلر محو
اولیور؛ بوقدر بابا لر اولدرلری غائب
ایدیور؛ فقط بوبابا ک غائب ایندیکی
اولاد باشقه اولدرلر بکره مز؛ نژاد
یرینه قونور بر جوهر دکدر. اکرم مک
اولادنی دک، نژادنی غائب ایندی؛
نژادنی یعنی هریشنی. کندیسلی آغایان
کوزلری سایه دیکرک صایور:

— اوبتم رفیق، ایسم، محرم،
همدم، همزایم، محالم، همحایم ...
اوبتم هریشتم، اوبتم روحدی؛ بن اونسز
هیچ برشی دکم.

صوکره طور و بینه اونظرله صوریور؛
— شیمدی بن نه یاپه چیم؟
ایشته بوتون حقیقت بوسوک کله ددر؛
نه یاپه جق زوالی استاد، نه یاپه جق که

بوتلافی قبول ایتمن ضیاعی، بودواسی
اولیان جریحی، بوانونلما به جق آجینی
بوتسلی بولما به جق قلبی بر آتضمین و تسکین
ایده بیلین؟ ..

دنیا ده تشریک حیات قدر موجب
آلاهیچ برشی یوق؛ بواشترک موده
شامل اولسه، عینی جریان ایله دوام
ایدن حیات مشترک عینی چرخلرک حر -
کتبه یورون ایکی ابره کی عینی نقطه ده
عینی دقیقه ده طورسه، بری طور و ب
دیگری یورومک فلاکتی اولماسه ...
اوزمان حساب قولایلاشه جق؛ فقط
حیاتی بر ساعت کی قوروب ایشلتمک
مکن اولسه بدی اورطه ده مکن اولیان
نه قالبردی!

§

زوالی نژاد ... اطراف کده بوقدر
بوشلق براقق ایچون سن نه یوبوک رمو -
جود ایشتمک؟ سنی طانیانلرک قلبنده
ناصل بریر طوطمشدک غیبونکله اوقبلر
بوش، سونوک، خراب قالدی.

نژادی هیچ بیلیملرله صولک زمانلر نده
کورنلر، یاخود بوکون طوراغنی زیارت
ایدلر آرسنده اون طانیق خصوصتجه
دزه قدر فرق بوقدر. نژاد ایکی سندر
غدار برعلتک نجه تخریشنده نژاد لغنی
یاواش یاواش غیب ایده رک کوند کونه
سونور؛ کوند کونه ییتوردی. ذاتا
کوچوک ککندی بری خسته لقاردرن قورتو -
له میان رقیق وجودی عصی برقوته
محافظه حیات ایدیوردی. اون یاشاتان
بوخصیت ایدی، اولدورنده اودر.
کورنلری حیران ایدن اوزکای مفرط،
اواستعداد خارقد ده بوخصیت محصولی
ایدی. بوبر اولادی که پارلادنی جسمی
یاقدی، محو ایندی.

§

نژاد هم پک حساس، هم فوق العاده
متین و جدی بر فطرت ایدی. ارشی
برانهمسک بدایله مترافق درین بر میل
حکمت کندیسنی محاسن و حقایق مفتون
ایشمدی. بو کوچوک یاشک، بو کوچوک
وجودک زره سته صیغدن بیله مین اوقا -
بلیت علویه، ایشته اوده بوکون طورا ق
اولدی. بوک آغلاماق مکن دکدر.

نژادک غیبونته بر جوجوغه، بر کوچوک
قارده آغلار کی آغلامیورم، نژاد
چوجوق دکل ایدی، او هیچ بر زمان
چوجوق اولما مشدر. کندیسنی طانیانلر

حزین، سودا خزنالهر عکس ایندی ریور
نور نظرک توقف ایندیکی مهم بر نقطه ده
ظلماتک آغوش اختفاسنه دالیوردی ..
بعضاً؛ مایلکله، پنهانکله ایچنده کورون
برضیا، برلحه نظر فرب کی بردن بره
پارلایه رق پیش نگاه برشهره مدید
آجیور .. بعضاً؛ هرشی نابید اوله رق
بردارکشیف حالنده دولاشان ظلمتبارلر
تاعیق نظره قدر نفوذ ایدیور، قلبی
برعیط خشیت ایچنده براقیوردی.

بوتون اسرار ناسوت، شوساحتک،
شوافق محدود ایچنده دونیور، کویا
بوتون ولوله حیات شوهیچستان بر سکون
ارهنده بوغلیوردی.

..

سحرانک نهایتده؛ اولدقه مرتفع
برته پک دامان احتشامنه التجا ایتش
اولان قصبه، برسحاب کشف و مجسم
شکلنده دوریور، اوقاجق تجربلر ندرن
انتشار ایدن ضیال، بررچشم متحسرانه
یاخود آماده انظفا بر روح متورمانه
آکدی ریوردی.

بوراده، بو آلاق اولردن برینک
کوچک براوطه سنده برلوحه ذی روح،
برمنظره رق آور موجود ایدی، بولوحه
بودق مجسمه، برشفقت پاره ناکام،
برروح بر آلام ایله بریواد حیات، برغر
محبندن عبارتدر. والده، بوشقیقه عصمت
اون، اون ایکی یاشنده بولان نور املنک
سربالین اشتیاقده اوطوریور، او زوالی
چوجوق حسرت فردانک آجی خویلا -
لریله خوابیده .. آنته سنک او محزون
نظرلرندن، اومامدار اینلرندن بی خبر.
قاریشیق رؤیا لر بوتون اعضاسندن برلرزه
بیهوشانه براقیور .. برحس مهم، آکا
یارینک کره انکیز مرتبه لر بی الهام
ایدیوردی.

بچاره والده .. وسوسه قلبیه نک
الجا ات متوالیه سیله یاورونک هر حر -
کته باشقه برمعنا وریور .. آرده کی
یدی سکز ساعتک زمانی مان محو اوله جق،
اومرغ محبتی شمدی اوچه جق ظن
ایدیوردی.

ثابت، مدید نظرلر دن صوکره انوار
محبتک تجلی ایندیکی وجه مصومندن
اومک، خیر، بلکه اواردن برقظه تسلی
آله رق سینه آتشیخته برمرهم اومرغ
ایسته یور، فقط .. آه، آنی راحتسز
ایتمکن قورقیوردی .. دوریور

پک آنی بیلیرکله اوکوچو جکدن بری
بویوک بر آدم ایدی؛ اطوارنده، افکارنده
اقوالنده مخاطبنی کوچولن بر بویوکک
واردی. تصورلرینک علوی؛ محاکمه لرینک
درینلکی اون دایما چوجوقلک فوقده
طوتمش، مخاطب لری کندیسنه قارش حقی
اقران معامله سنک فوقده بر معامله به سوق
ایشدر. بو، شبهه یوق که، مسعود
برمظهریت ایدی؛ فقط اومظهریت
نتیجه اعتباریله بر فلاکت اولدی ... زوالی
نژاد!

زوالی نژاد ... بویکی کله حافظه مده
یان یانه ابدی مقفوش قاله جق، آرده صیره
ینمه دومانلی برکیجه طور غولتی ویرن
ضربه لرله بوتون موجودتی صارصدق
آجی برزهرک متکاتف قطره لری کی
دودا قلمدن دوشمکدر:

— زوالی نژاد ..!

توفیق فکرت

نگاه، نتیجه

سروشک هجران

کیجه، برحزن طبعی ایله کوندوزک
شمعه کانه نهایت ورمش، سرائر
طبیعت سودالی قلبلر دن، مأیوس،
نومید روحلر دن چیقهرق ظلماتک قمر
کشیفنده دولاشمه باشلامشدی. برسکوت
حزن آلود، برشیرتک دغدغه متادیه سنه
واضح برنتیجه کوستریور؛ برسیاهی
دل آزار، مشعله حیاته جلی برنهایت
عرض ایدیوردی. اشیا، بر خیال
کفنبوش ماتم؛ فضا، برظلمتسرای
هیچا هیچ عدم حالنده اویور. حس
ونظر ایکی شیدن باشقه سنه انعطاف
ایده یور؛ قسوت .. ظلمت ..!

آه، برقوه نافذه شوسکوت ذی
مالی دیکله ملیدی .. کیم بیلیر نه اینلر،
نه مقبلر دویه جق؛ نه شعرلر، نه سر -
کدشتر ایشیده جکدی! آه، بر باصره
خفا ین شوظلام براسرارک سینه عمیقته
منعطف اولمالیدی .. کیم بیلیر نه بدیلملر،
نه خارقلر کورده جک؛ اوقاده حقیقه لر
اوزرنده نه شعرلر، نه ماتملر اوقویه جکدی!

واسع سحرانک سطح زمردینی
اوقشایه اوقشایه کچن، یاخود تناک شکو -
فله ره تودیع اسرار ایده ایده سوزولن
نهر، کیجه نک ردای مظلمی آلتندن،